

AIHM'DE TÜRKİYE DAVALARININ SAYISAL ANALİZİ: 1993-2008

NUMERICAL ANALYSIS OF TURKEY CASES IN EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS: 1993-2008

Ferzan DURUL*

Öz

İnsan onurunu, değerini koruyan ve güvence altına alan haklar olarak nitelenen insan haklarının, uluslararası alana geçişi İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile olmuştur. Bu hakların bölgesel düzlemde kurumsallaşması ise, Avrupa Konseyi'nin imza attığı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'yle gerçekleşmiştir. Taraf devletlerin bu Sözleşme ve ek protokollerden doğan yükümlülüklerine uymalarını sağlamak amacıyla oluşturulmuş bir organ (Reisoğlu, 2001, 167) ve denetim mekanizması ise Avrupa İnsan hakları Mahkemesidir. Söz konusu Mahkemenin somut görevi ise, insan hakkı ihlallerine ilişkin şikayet başvurularını inceleme ve ihlalin olup olmadığına ilişkin karar verebilmedir. Bu çalışma, 1993-2008 yılları arasında AIHM'de 2473 Türkiye kararının incelemesini içermektedir.

Anahtar Kelimeler: İnsan Hakları, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi.

Abstract

Human rights defined as the rights which secure human honour and protect its value, has passed into international area through the Universal Declaration of Human Rights. Regional Institutionalization of these rights has become into reality via European Court of Human Rights signed by European Council. A surveillance mechanism and an organ formed to aim contracting countries comply compulsions from this Contract and protocol is European Court of Human Rights. The concrete duty of relevant court is investigating the complaints of human right violation and being able to decide if there is violation. This study includes 2473 Turkey decision in European Court of Human Rights between the years 1993-2008.

Keywords: Human Rights, European Convention on Human Rights, European Court of Human Rights, Universal Declaration of Human Rights.

1-Giriş

Sadece insan olduğumuz için sahip olduğumuz haklar olarak tanımlanan insan hakları, özünde insan aklının ürettiği bir düşüncedir (Kuçuradi, 1997, 207). Bu düşünce, var olan gerçek şartların çok ötesinde, "insanların nasıl bir durumda bulduklarından çok, onların nasıl yaşayabilecekleriyle- daha derin ahlaki bir gerçeklik olarak görülen bir olanaklılık durumuyla- ilgilenmektedir" (Donally, 1989, 29). İşte bu durum onurlu bir yaşamdır. İnsanın insanca yaşamasını, kendini gerçekleştirmesini, kendine yakışır muamele görmesini ifade eden bu hakların ontolojik temelinde, "en üstün değer olan insanın değeri" (Uygun, 2000, 14) bulunmaktadır. Bu nedenle insan haklarının dili ideali imlerken, aslında insan haklarına hayat için değil, onurlu bir hayat için ihtiyaç duyulmaktadır (Donally, 1989, 28). İnsan onurunu koruyan ve aynı zamanda güvence altına alan bu hakların (Gülmez, 2001, 42) topluma, devlete karşı öncelikli ve üstünlüğü (Dworkin, 1977, 90-112) de böylesi bir ontolojik temelden beslenmektedir.

İnsan haklarının üstün ve öncelikli olma durumunu "koz metaforuyla" açıklayan Amerikalı hukuk felsefecisi Dworkin; insan haklarını, kağıt oyunlarındaki "koz'a " benzetmiştir. Nasıl ki bazı kağıt oyunlarındaki "koz" bütün diğer kağıtları yenerse, bir hak iddiası da ona rakip olan diğer tüm toplumsal değerleri yenmektedir¹. Böyle bir temelle insan haklarının kaynağı da daha net olarak belirmektedir. Bu hakların kaynağı, insanın ahlaki doğasıdır (Donally, 1989,27). Elbette insan haklarının evrensellik temeli bu hat üzerinden anlamlandırılmaktadır. Buna göre; ırk, dil, din, cinsiyet farkı gözetmeden her bir bireyin ahlaki doğasının talebi evrenseldir, o da onurlu bir yaşamdır.

* Dr. ferdurul@hotmail.com

¹ http://www.ihb.gov.tr/Yayinlarimiz/insan_haklari_kitabi_LOW.pdf (Erişim Tarihi: 11 Kasım 2008)

Dünya tarihinde milyonlarca insanın ölmesine, acı çekmesine, insanlık dışı muamele görmesine neden olan savaşlar, hemen sonrasında barış özlemini güçlendirirken (Aybay, 2016, 3), insanının onurlu yaşam talepleri de beraberinde gelmiştir. Bu taleplerin evrensellik düzleminde kaleme alındığı belge, BM Genel Kurulu'nun 1948 yılı toplantıları sırasında hazırladığı, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesidir. Söz konusu Beyanname, bağlayıcılığı olmayan bir niteliğe sahip olmasına rağmen, modern insan hakları belgelerinin temel referansı olarak kabul edilmektedir.

1.1 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

İnsan haklarının normatif kökeninde sırasıyla; insanların eşitliği ve hukukun üstünlüğünü ortaya koyan söylemleri ile Antik Yunan düşünürleri, Magna Carta, Virginia İnsan Hakları Bildirgesi ve Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi birer kilometre taşı olarak kabul edilse de, bu hakların uluslararası alana geçişi, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile olmuştur. Söz konusu Bildirge, başlangıç bölümüyle birlikte, 30 maddeden oluşan oldukça kapsamlı bir bildirge olup, 10 Aralık 1948 günü Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun, Paris'te yapılan toplantısında kabul edilmiştir².

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, gelecek nesilleri savaş felaketinden korumak, uluslararası alanda barış ve güvenliği sağlamak ve insan haklarını korumak üzere, Birleşmiş Milletler Antlaşmasını imzalayan devletler, tüm dünyada geçerli olabilecek, "ortak ideal ölçüleri ve kavramları" (Reisoğlu, 2001, 8) belirleme niyetiyle, söz konusu Bildirgeyi imzalamıştır. Bildirge, genel anlamda insanlık aleminin söz edimi (Kuçuradi, 2004, 14) olarak derin bir felsefi anlam taşıyor olsa da hukuki bir yaptırım gücüne sahip olmadığı gibi, insan haklarını koruma anlamında denetim mekanizmasından da yoksundur. Buna rağmen 360'ın üzerinde farklı dile çevrilerek geniş bir etki alanı oluşturan bu Bildirge, BM'in toplam elli altı üyesinin kırk sekiz olumlu oyuyla karşılık sekiz çekimser³ oyla kabul edilmiştir. Çekimser oy kullanan iki ülke, genel anlamda Bildirge'nin ruhuna eleştiride bulunurken, özellikle Sovyetler Birliği, söz konusu Bildirgeyi gerçekçi bulmayarak, soyut hak ve özgürlüklere sahip olma nedeni ile eleştirmiştir. Suudi Arabistan ise, Bildirgede yer alan bazı maddelerinin şeriat hükümlerine ters düşmesi nedeni ile kabul oyu kullanmamıştır. Bildirgenin başlangıç bölümünde yer alan; "insanlık ailesi" ifadesi, hiç bir ırk, dil, din, cinsiyet ayrımı yapmaksızın, tüm insanların eşitliğine vurgu yapan önemli bir girizgâhken (Durul, 2018, 83) ve bu söylem bildirgenin evrensellik düzlemini inşa ederken (Gemalmaz, 2001, 321), kabul edildiği dönemden itibaren Bildirge, kültürel farklılıkları göz ardı etme nedeniyle eleştirilmiştir. Bütün bu eleştirilere rağmen Bildirgenin ideal düzlemde insanlık ülküsünün bugün olmasa da yarın daha iyiye ulaşma adına yol haritası olduğu ve en azından hukukî olmasa da manevi baskı yaratıyor olması unutulmamalıdır.

Bildirgeye yöneltilen her eleştiri, özellikle Batı ve onun dışındaki kültürel farklılıklar üzerinden temellendirilirken, bu eleştiriler Birleşmiş Milletler'in çeşitliliğinde insan hakları inşasının zaman alacağını da göstermiştir. İşte tam da bu noktada, "ortak değerleri, geçmişi ve kültürü paylaşan Avrupa, ideolojik açıdan da benzer olma durumundan yararlanarak" (Durul, 2018, 89) hukuken bağlayıcılığı olan bir sözleşmeye imza atmıştır. İşte bu sözleşme Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesidir.

1.2 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Literatürde bu sözleşme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olarak bilinse de; tam adı "İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme" dir. Bu sözleşme, Avrupa Konseyi'nin kurulmasından çok kısa bir süre sonra, 4 Kasım 1950'de toplam 15 devlet tarafından Roma'da imzalanmıştır. Sözleşme, özellikle 1948 tarihli Evrensel Bildirgeyi dikkate alarak şekillenirken, Bildirgede yer alan bazı hakların ortak güvenceye bağlanmasını sağlama yolundaki ilk adım niteliğindedir. Sözleşmeye taraf olan devletler, Sözleşmede bulunan hak ve özgürlükleri kendi egemenliklerinde bulunan her bir kişiye tanımakla yükümlü oldukları gibi, kendi iç hukuklarındaki her türlü düzenlemeyi AİHS'ne uygun hale getirmekle sorumludur. Bu nedenle Avrupa İnsan Hakları sözleşmesi Avrupa'nın Anayasası (Frowein, 1992, 111) niteliğinde ele alınmaktadır.

Sözleşme genel olarak toplam 59 madde ve üç bölümden oluşurken, bu tarihe kadar 16 ek protokolle kapsamı genişletilmiştir. Özellikle bu protokollerden 1, 4, 6,7,12 ve 13. Protokoller, Sözleşmeye yeni hak ve özgürlükleri eklerken, diğerleri ise denetim mekanizmasını daha etkin hale getirmek üzere yapılmıştır. Bir kısmı da Sözleşme organlarının yapısı ve usullerinin değişikliğine ilişkindir.

² BM Genel Kurul karar sayısı 217 A (III)

³ SSCB, Polonya, Yugoslavya, Çekoslovakya, Beyaz Rusya, Ukrayna, Suudi Arabistan ve Güney Afrika Birliği çekimser kalmıştır.

Sözleşmenin genel anlamda içeriğine bakılacak olursa da; “Hak ve Özgürlükler” olarak adlandırılan ilk bölümünde, 2. ve 18. maddeler arasında güvence altına alınan hak ve özgürlükler serimlenirken, ikinci bölümde ise Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin işleyiş ve kuruluşu anlatılmıştır. Çeşitli Hükümler olarak nitelendirilen son bölümde ise, Sözleşmenin yürürlüğe girmesi ve uygulanmasına ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır.

Sözleşmede yer alan haklar sırasıyla şöyledir:

- Yaşama Hakkı (Madde 2),
- İşkence ile İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Ceza Yasağı (Madde 3),
- Kölelik ve Zorla Çalıştırma Yasağı (Madde 4),
- Özgürlük ve Güvenlik Hakkı (Madde 5),
- Adil Yargılanma Hakkı (Madde 6),
- Suç ve Cezaların Yasallığı (Madde 7),
- Özel Hayata, Aile Hayatına, Konuta ve Haberleşmeye Saygı Gösterilmesi Hakkı (Madde 8),
- Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü (Madde 9),
- İfade Özgürlüğü (Madde 10),
- Dernek Kurma ve Toplantı Özgürlüğü (Madde 11),
- Evlenme ve Aile Kurma Hakkı (Madde 12),
- Etkili Başvuru Hakkı (Madde 13),
- Ayrımcılık Yasağı (Madde 14).

1 No’lu Protokolle⁴ Sözleşme’ ye dâhil edilen haklar:

- Mülkiyet Hakkı (Madde 1),
- Eğitim ve Öğrenim Hakkı (Madde 2),
- Serbest Seçim Hakkı (Madde 3).

4 No’lu Protokolle⁵ Sözleşme ‘ye dâhil edilen haklar:

- Borçtan Dolayı Özgürlüğünden Yoksun Bırakılma Yasağı (Madde 1),
- Serbest Dolaşım ve Yerleşme Hakkı (Madde 2),
- Vatandaşların Sınır Dışı Edilmeleri ve Ülkeye Girmelerinin Engellenmesi Yasağı (Madde 3),
- Yabancıların Topluca Sınır Dışı Edilmeleri Yasağı (Madde 4).

7 No’lu Protokolle⁶ Sözleşme ‘ye dâhil edilen haklar:

- Bir Ülkede Yasal Olarak Bulunan Yabancıların Sınır dışı Edilmesi Yasağı (Madde 1),
- Cezaî Konularda İki Dereceli Yargılanma Hakkı (Madde 2),
- Adli Hata Halinde Tazminat Hakkı (Madde 3),
- Aynı Suçtan İki Kez Yargılanmama ve Cezalandırılmama Hakkı (Madde 4),
- Eşler Arasında Eşitlik Hakkı (Madde 5).

Bu hakların dışında, 28 Nisan 1983’te Strasbourg’da imzaya açılan 1 Mart 1985’te yürürlüğe giren 6 No’lu protokol “ölüm cezası”nı sınırlı durumlar karşısında kaldırılmış, 4 Kasım 2000’de imzalanan 12 No’lu Protokolle, “her türlü ayrımcılığın önlenmesi”ne ilişkin düzenleme yapılmış, Mayıs 2002 tarihli 13 No’lu Ek Protokolle de, “ölüm cezası” her durumda kaldırılmıştır.

AİHS, hakları geniş ve ayrıntılı bir şekilde ele alırken, bu hak ve özgürlüklerin korunmasına ilişkin denetim mekanizmasını da içermektedir. Özellikle 11 nolu protokolle Avrupa İnsan Hakları Divanı ve Avrupa İnsan Hakları Komisyonu sona ermiş, yerine tek bir mahkeme, yani Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi oluşturulmuştur. Söz konusu Mahkeme, özellikle AİHS’nin en önemli ve tek organı (Ergül, 2004,13) haline gelmiştir. Mahkemenin kuruluş amacı ise, Sözleşmenin 19. Maddesinde ifade edildiği üzere;

⁴ Mart 1952’de Paris’te imzalanmış ve 18 Mart 1954’de yürürlüğe girmiştir.

⁵ 16 Eylül 1963’de imzalanmış ve 2 Mayıs 1968’de yürürlüğe girmiştir.

⁶ 22 Kasım 1984’de imzalanmış ve 11 Ocak 1998’de yürürlüğe girmiştir.

“Taraflar Devletlerin, AIHS’den ve buna ilişkin Protokollerden doğan yükümlülüklerine uymalarını sağlamaktır” (Reisoğlu, 2001,167).

Bu çalışma Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nde 1993-2008 yılları arasında Türkiye davalarının sonuçları üzerinden bir incelemeyi içermektedir.

2-Araştırma Yöntemi

Bu araştırma, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nde Türkiye davalarının sonuçları üzerinden yapılan analizi içermektedir. Araştırmanın yöntemini oluşturan belge tarama yöntemine uygun olarak ikincil veriler içinde yazılı belge (Coşkun vd., 2017, s.79) olarak geçen, dava dosyaları kullanılmıştır. Belirtilen yıllar arasında, sonuçlanan dava verilerine, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin kendi veri tabanı olan HUDOC’tan⁷ ulaşılmıştır. Genel tarama yöntemi kapsamında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nde sonuçlanan toplam 2473 Türkiye davası, dosya bazında hak ihlal türü, olayın gerçekleştiği il, müracaat tarihi ve son karar tarihi üzerinden incelenerek, elde edilen veriler SPSS 25.0 programına geçirilerek tablo düzeni içinde sunulmuş ve bu bilgiler dahilinde kıyaslaması yapılmıştır.

3-Araştırma Bulguları

Araştırma kapsamında 2473 dava dosyasının incelenmesi ile elde edilen bilgiler SPSS 25.0 programı ile analiz edilmiştir. Bu bulgular frekans tablosu ve çapraz tablolar ile analize tabi tutulup bir düzen içinde sunulmuştur. Bu kapsamda ilk olarak dağılım tablolarına yer verilmiş sonrasında ise müracaat tarihi, karar tarihi ve hak ihlalleri ana faktör alınarak çapraz tablolara tabi tutulmuştur.

4-Araştırmaya İlişkin Frekans Tabloları

Tablo 1. Davaların İl Dağılım Tablosu

	Dağılım	Yüzde
İstanbul	502	20,3
Ankara	223	9,0
İzmir	224	9,1
Diyarbakır	188	7,6
Samsun	98	4,0
Şanlıurfa	64	2,6
Sinop	53	2,1
Şırnak	36	1,5
Tunceli	37	1,5
Mardin	30	1,2
Adana	26	1,1
Mersin	28	1,1
Antalya	25	1,0
İskenderun	25	1,0
Batman	22	,9
Bursa	18	,7
Gaziantep	16	,6
Van	14	,6
Elazığ	15	,6
Kuzey Kıbrıs	14	,6
Hatay	15	,6
Toplam	1901	100,0

Yapılan istatistiksel analiz sonucunda oluşturulan il dağılımı tablosunda genelde %0,5’in altında olan iller tablodan çıkarılmış olup, çıkarılan iller, toplam illerin(68) %68’ini oluşturmuştur. Bu kapsamda Avrupa

⁷ <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx>

İnsan Hakları Mahkemesi'nde karara bağlanan 2473 dosyada, davaya neden olan olayların gerçekleştiği illerin dağılımına bakıldığında ise; İstanbul(%20,3), İzmir(%9,1) ve Ankara(%9) ilk üçte yer alırken, Kuzey Kıbrıs, Van, Hatay, Elazığ(%0,6), Bursa (%0,7) ve Batman(%0,9) ise sıralamanın sonunda yer almaktadır.

Tablo 2. Hakların Dağılım Tablosu

Hak İhlalleri	Dağılım	Yüzde
6	782	31,6
P1/1	444	18,0
5	321	13,0
39	185	7,5
3	172	7,0
10	164	6,6
2	123	5,0
13	121	4,9
İhlal Yok	42	1,7
8	33	1,3
11	27	1,1
37	21	,8
34	15	,6
7	5	,2
38/1-a	5	,2
P1/3	6	,2
35/3	2	,1
P1/2	2	,1
14	1	,0
18	1	,0
4	1	,0
Toplam	2473	100,0

Yapılan istatistiki analiz sonucunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde 2473 Türkiye kararında ortaya çıkan hak ihlallerine bakıldığında; İlk sırada %31.6 ile Sözleşmenin 6. Maddesi olan "Adil Yargılanma Hakkı" bulunurken, sonrasında ise sırasıyla % 18 ile "Mülkiyet Hakkı (P1/1)", % 13 ile "Özgürlük ve Güvenlik Hakkı (5. Madde)" çoğunluk olarak tespit edilmiştir. Söz konusu kararların % 1,7 'sinde ise "İhlal Yok" kararı çıkmıştır.

Tablo 3. Karar Tarihi- Hak İhlali ve İllerin Karşılaştırma Tablosu

Hak İhlalleri	SON KARAR TARİHİ													
	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08
6. Madde Dava Açılan İl														
Ankara	0	1	0	0	0	1	21	2	9	11	13	9	11	16
Edirne	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0
İzmir	0	0	0	1	0	1	0	3	16	22	14	25	29	18
Diyarbakır	0	0	1	0	0	0	0	0	4	3	3	10	10	4
İstanbul	0	0	0	0	2	0	0	6	8	6	26	22	28	23
Samsun	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	3
Elazığ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1
Mardin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	1	1	0
Adana	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	4	0
Şanlıurfa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
Şırnak	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	4	0
Muş	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0

	Tunceli	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	4	
	Van	0	0	0	0	0	0	0	1	2	1	0	2	0	
	Bingöl	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	
	K.maraş	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0	
	Mersin	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0	0	
	Konya	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	
	Ağrı	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	
	Bitlis	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	
	Aydın	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	2	0	1	
	Hakkari	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
	Tekirdağ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	
	Bursa	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1	0	3	2	3
	Bartın	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
	Çorum	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0
	Sivas	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1
	Kocaeli	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0
	Manisa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	4	4
	Erzincan	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	2	2
	Nevşehir	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
	Kayseri	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1	1
	Ordu	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	1	0	0
	Uşak	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
	Gaziantep	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	3
	Erzurum	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	1
	Muğla	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	1	1	1
	Adıyaman	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
	Antalya	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	3	0	4	3
	Batman	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	3	1
	Çanakkale	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
	Siirt	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
	Amasya	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
	Malatya	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0
	Tokat	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0
	Kars	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	Denizli	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
	Sakarya	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	İskenderun	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0
	Kırklareli	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	Kuzey I.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
	Niğde	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
	Hatay	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
	İtalya	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	Balıkesir	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1
	Zonguldak	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
	Toplam	1	1	1	1	2	3	27	11	49	59	82	88	125	105
P1/1	Dava Açılan İl														
	Ankara	0	0	0		0	0	0	0	3	5	8	4	1	
	Kuzey K.	1	0	0		0	0	0	2	0	1	0	0	0	

İzmir	0	0	0	0	1	1	0	2	0	4	4	0
Diyarbakır	1	0	0	1	0	0	0	3	3	1	2	3
İstanbul	0	0	0	0	1	0	2	20	2	3	2	6
Samsun	0	0	0	0	75	16	0	0	0	0	0	0
Sinop	0	1	1	0	50	1	0	0	0	0	0	0
Elazığ	0	0	0	0	1	5	0	0	1	1	0	0
Mardin	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	2	0
Şanlıurfa	0	0	0	0	0	0	0	5	25	15	4	3
Tunceli	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1
Van	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Mersin	0	0	0	0	0	0	0	1	6	12	1	2
Aydın	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Tekirdağ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Bursa	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Kocaeli	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	1	1
Ordu	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	1
Gaziantep	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	4	0
Muğla	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
Adıyaman	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Antalya	0	0	0	0	0	0	0	0	5	3	1	1
Batman	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Çanakkale	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1
Siirt	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Afyon	0	0	0	0	0	0	0	1	1	5	5	1
Sakarya	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0
İskenderun	0	0	0	0	0	0	0	0	3	16	3	0
Hatay	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	9	3
Balıkesir	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
Iğdır	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Toplam	2	1	1	1	128	23	4	39	62	79	50	28

5. Madde	Dava Açılan İl	Ankara	1	1	0	0	0	0	1	2	2	3	3	0
	Edirne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	İzmir	0	0	0	0	1	1	1	3	2	4	2	2	
	Diyarbakır	0	0	1	0	0	0	1	0	9	10	15	4	
	İstanbul	0	0	0	1	0	2	0	3	12	13	18	15	
	Mardin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	
	Adana	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	
	Şanlıurfa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	
	Şırnak	0	0	1	0	0	0	0	0	1	3	0	4	
	Tunceli	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	
	Van	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	
	Kırşehir	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	
	Bingöl	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	
	Kocaeli	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	2	

	Erzincan	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
	Erzurum	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
	Muğla	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0
	Batman	0	0	0	0	0	0	1	0	0	3	2	2
	Siirt	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
	Tokat	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
	Toplam	1	1	2	1	1	5	4	9	29	42	44	32
3. Madde	Dava Açılan İl												
	Ankara	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3	1	1
	Edirne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
	İzmir	1	0	0	1	0	0	0	0	2	6	2	2
	Diyarbakır	0	0	1	1	2	0	2	1	2	0	2	4
	İstanbul	0	0	0	2	1	1	3	4	11	12	18	16
	Mardin	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
	Adana	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	1	0
	Şanlıurfa	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	Şırnak	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
	Muş	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0
	Van	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
	Aydın	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
	Hakkari	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
	Tekirdağ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1
	Bursa	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2
	Manisa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
	Muğla	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	Adıyaman	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	Batman	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	Toplam	2	1	2	5	3	1	7	8	19	25	30	32
13. Madde	Dava Açılan İl												
	Diyarbakır			1						2	1	6	1
	İstanbul			0						1	1	0	1
	Mardin			0						0	1	0	0
	Tunceli			0						0	6	1	1
	Tokat			0						0	1	0	0
	Toplam			1						3	10	7	3
11. Madde	Dava Açılan İl												
	Ankara	1	1				2	1		2	0	1	0
	Kuzey Kıbrıs	0	0				0	1		0	0	0	0
	İzmir	0	0				0	0		0	2	0	1
	İstanbul	1	0				0	0		1	3	3	0
	Tunceli	0	0				0	0		1	1	0	0
	Gaziantep	0	0				0	0		0	1	0	1
	Toplam	2	1				2	2		4	7	4	2

AIHM'nde 2473 Türkiye kararında, dosya ölçekli **hak ihlali, olayın gerçekleştiği il ve karar tarihi** üzerinden kıyaslama yapıldığında;

6. Madde (Adil Yargılanma Hakkı) ihlaline ilişkin olarak verilen kararlarda, olayın gerçekleştiği illere bakıldığında; ilk üç sırada İzmir(%22,7), İstanbul(%21,7) ve Ankara(%16,9) bulunmaktadır. Bununla

birlikte 71 ilin hemen hepsinde 6. Madde ihlaline neden olan bir olayın yaşandığı görülmektedir. Seneler içindeki dava sonuçlanma sayısına bakıldığında ise 2007 yılına kadar doğrusal oranda bir artış bulunuyorken 2008 yılında bu sayıda bir düşüş meydana gelmiştir.

11/1 (Mülkiyet Hakkı) ihlaline ilişkin sonuçlara bakıldığında; sırasıyla en çok Samsun(%21,7), Sinop(%12,6), Şanlıurfa(%12,4) ve İstanbul(%8,6) illerinde bu hak ihlaline neden olan olayların sayıca daha fazla olduğu görülmektedir. Bu illeri sırasıyla Mersin(%0,47) ve İskenderun(%0,47) takip etmektedir. Karar tarihleri üzerinden bir değerlendirme yapıldığında ise; Mülkiyet hakkı ihlal kararının en çok 2001(%29,9) yılında verildiği gözlenmektedir. 1995 ve 1999 yıllarında ise bu ihlale ilişkin karar verilmemiştir.

5. Madde (Özgürlük ve Güvenlik Hakkı) ihlaline ilişkin kararlara bakıldığında, davaya neden olan olayın yaşandığı illerde ilk üç sırada İstanbul(%37,4), Diyarbakır(%23,3) ve İzmir(%9,3) bulunmaktadır. Bu iller dışında, 20 farklı ilde de, 5. Madde ihlaline neden olan olayın yaşandığı tespit edilmiştir. Bunun dışında, bu ihlale neden olan olayların Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Karar tarihi üzerinden bakılacak olursa; yoğunlaşmanın 2006 ve 2007 yıllarında olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3. Madde (İşkence Yasağı) ihlaline ilişkin kararlarda ise; bu karara neden olan olayların % 50,3'ü İstanbul'da gerçekleşmiştir. Bunun dışında İstanbul dışında 19 farklı ilde, davaya neden olan olayın yaşandığı tespit edilmiş olup, bu iller arasında yoğunlaşma olarak dengeli bir dağılım söz konusudur. Karar tarihleri dikkate alınarak bakıldığında ise; 2005 yılından itibaren bu hak ihlalini içeren kararlarda bir artış gözlenmiştir.

13. Madde (Etkili Başvuru Hakkı) ihlaline ilişkin kararların sayısı genele oranla az bulunmakta ve bu hak ihlaline ilişkin kararlar ise özellikle 1997, 2005 ve sonrasında ilişkin olarak tespit edilmektedir. Bu yıllar arasında, 13. Madde ihlaline neden olan olayların yaşandığı iller olarak, ilk iki sırada Diyarbakır ve Tunceli bulunurken, yoğunlaşmanın Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde olduğu tespit edilmiştir. Karar tarihleri açısından değerlendirme yapıldığında ise; Bu hak ihlalini içeren kararların en çok 2006 yılında verildiği (%41,6) görülmektedir.

Tablo 4. Karar Tarihi- Hak İhlali ve İllerin Karşılaştırma Tablosu

			SON KARAR TARİHİ													
Hak İhlalleri			95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08
37 Dava Açılan İl	Ankara						0	0	0	0	1	0	0	1	0	
	K. Kıbrıs						1	0	0	0	0	0	0	0	0	
	İzmir						0	0	0	0	0	1	2	0	0	
	D.bakır						0	0	1	3	1	0	0	0	0	
	İstanbul						0	0	0	1	0	0	2	0	1	
	Adana						0	0	0	0	0	1	0	0	0	
	Tunceli						0	0	0	0	0	1	0	0	0	
	Mersin						0	0	0	0	1	0	0	0	0	
	Ordu						0	1	0	0	0	0	0	0	0	
	Toplam							1	1	1	4	3	3	4	1	1
2 Dava Açılan İl	Ankara				0	0	0	1	1	0	0	1	0	0	0	
	K.Kıbrıs				0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2
	Edirne				0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
	D.bakır				2	2	3	3	1	0	7	11	7	2	2	
	İstanbul				0	0	0	0	0	0	4	2	5	2	7	
	Elazığ				0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Mardin				0	0	0	0	1	2	1	2	1	0	0	
	Adana				0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	
	Şanlıurfa				0	0	2	0	0	0	1	0	0	0	0	

	Şırnak	1	1	1	0	0	0	1	2	2	1	2
	Muş	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
	Tunceli	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	1
	Bingöl	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
	K.maraş	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0
	Mersin	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
	Ağrı	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
	Bitlis	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0
	Hakkari	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
	Bursa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	Sivas	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
	Ordu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	Muğla	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	Batman	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
	Isparta	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
	Siirt	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
	Amasya	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
	Tokat	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
	Kars	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
	Çankırı	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
	İskender.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
	Artvin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
	Bilecik	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	Toplam	3	3	8	5	4	3	16	26	22	12	18
39	Dava Açılan İl											
	Ankara	0		7	5	7	3	0	2	1	0	0
	İzmir	0		0	13	11	5	0	1	0	0	1
	D.bakır	0		1	0	3	1	0	1	3	0	0
	İstanbul	1		2	23	17	15	2	1	3	1	0
	Samsun	0		0	1	0	0	0	0	0	0	0
	Elazığ	0		0	0	0	1	0	0	1	0	0
	Mardin	0		0	0	0	2	1	0	0	0	0
	Adana	0		0	1	0	2	2	0	0	0	0
	Şanlıurfa	0		1	0	0	1	0	0	0	0	0
	Şırnak	0		0	1	0	2	0	0	0	1	0
	Muş	0		1	3	1	1	0	0	0	0	0
	Tunceli	0		0	4	1	2	2	0	0	0	0
	Van	0		0	0	0	0	1	0	0	0	1
	Bingöl	0		0	0	1	2	0	0	0	0	0
	Konya	0		0	0	1	0	0	0	0	0	0
	Aydın	0		0	0	1	0	0	0	0	0	0
	Hakkari	0		0	0	0	2	0	0	0	1	0
	T.dağ	0		0	0	0	1	0	0	0	0	0

	Kocaeli	0		0	1	0	0	0	0	0	0	0
	Manisa	0		0	2	1	0	0	0	0	0	0
	Ordu	0		0	0	0	1	0	0	0	0	0
	K.kale	0		0	0	1	0	0	0	0	0	0
	Antalya	0		0	1	0	0	0	0	0	0	0
	Batman	0		0	0	0	0	1	0	1	0	0
	Amasya	0		0	0	0	0	0	1	0	0	0
	Malatya	0		0	0	0	0	1	0	0	0	0
	Toplam	1		12	55	45	41	10	6	9	3	2
10	Dava Açılan İl											
	Ankara	0	3	0		0	1	9	9	8	4	1
	K. Kıbrıs	0	0	0		0	0	0	0	0	0	1
	İzmir	1	0	0		0	0	1	1	0	0	3
	D.bakır	0	0	0		1	1	1	3	2	1	0
	İstanbul	0	10	3		5	3	5	18	19	16	7
	Elazığ	0	0	0		0	0	0	0	1	0	0
	Adana	0	0	0		0	0	0	0	0	0	2
	Muş	0	0	0		0	0	0	0	0	0	1
	Van	0	0	0		0	0	0	1	0	0	0
	Kırşehir	0	0	0		0	0	1	0	0	0	0
	Bingöl	0	0	0		0	0	0	0	1	0	0
	Mersin	0	0	0		0	0	0	0	0	1	0
	Konya	0	0	1		0	0	0	0	0	0	0
	Aydın	0	0	0		0	0	0	0	0	1	0
	Bursa	0	0	0		0	0	0	0	0	0	1
	Kayseri	0	0	0		0	0	0	0	1	0	0
	G.antep	0	0	0		0	0	0	0	0	0	1
	Ç.kale	0	0	0		0	0	1	0	0	0	0
	Siirt	0	0	0		0	0	0	1	0	0	0
	Kütahya	0	0	0		0	0	0	1	0	0	0
	Toplam	1	13	4		6	5	18	34	32	23	17
8	Dava Açılan İl											
	Ankara	0	0			0	0		1	1	1	
	K. Kıbrıs	0	0			0	0		1	0	0	
	İzmir	0	0			0	0		3	1	1	
	D.bakır	1	1			0	0		0	0	0	
	İstanbul	0	0			1	0		2	0	2	
	Mardin	0	0			0	0		0	0	1	
	Bingöl	0	1			1	0		0	0	0	
	Aydın	0	0			0	1		0	0	1	
	Tekirdağ	0	0			0	0		1	1	0	
	G.antep	0	0			0	0		0	1	2	
	Kars	0	0			0	0		0	0	1	
	Niğde	0	0			0	0		0	1	0	

Toplam			1	2	2	1	8	5	9			
İhlal Dava Yok Açılan İl	Ankara	0	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0
	K. Kıbrıs	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
	İzmir	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0
	D.bakır	0	0	2	0	0	1	0	0	1	1	0
	İstanbul	0	0	0	1	1	0	2	2	5	3	1
	Samsun	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
	Mardin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
	Adana	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0
	Şırnak	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
	Bitlis	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
	Antalya	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	Bolu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
	Kuzey I.	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0
	Toplam	1	2	2	2	4	2	3	4	10	7	5

37. *Madde* (Başvurunun kayıttan düşürülmesi) kararlarına bakıldığında; bu kararın verildiği dosyalarda olaya neden olan olayların gerçekleştiği il olarak Diyarbakır (%26,3) ilk sırada bulunmaktadır.

2. *Madde* (Yaşama Hakkı) ihlali içeren kararlara bakıldığında; bu hak ihlalinin genele oranla sayıca bir üstünlüğünün bulunduğu görülmektedir. Bu ihlal kararının verildiği dosyalar incelendiğinde, ihlale neden olan olayların % 30'nun Diyarbakır'da gerçekleştiği, diğer illerde ise bu sayıların dengeli dağıldığı görülmektedir. Bu hak ihlalini içeren kararların 2005-2006 yıllarında yoğunlaştığı görülmektedir.

39. *Madde* (Dostane Çözüm) kararının verildiği dosyalar incelendiğinde, 1996-1997 yılları arasında dostane çözüme varılan dosya bulunmazken, 1999-2001 yılları arasında artış ve yoğunluğun olduğu gözlemlenmiştir.

10. *Madde* (İfade Özgürlüğü) ihlal kararlarının verildiği dosyalar incelendiğinde; bu hak ihlaline neden olan olayların yoğunlukla İstanbul'da (%56,2) yaşandığı tespit edilmiştir. Karar tarihlerine bakıldığında ise; bu hak ihlalini içeren kararların 2004 yılından itibaren sayıca arttığı görülmektedir. En yoğun yılın 2005(%22,2) ve 2006(%20,9) olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

8. *Madde* (Özel Hayatın ve Aile Hayatının Korunması) ihlal kararlarında ise gele olarak sayıca azlığın olduğu gözlenmektedir. Sene bazında ise 1995,1998, 1999, 2000 ve 2001 yıllarında madde 8'e ilişkin herhangi bir karar verilmemiştir. 2006-2008 yılları arasında ise 22 karar verilerek en yoğun kararın verildiği dönem olmaktadır.

Yapılmış olan analiz sonucunda, "İhlal Olmadığına" ilişkin karar verilen dosyalarda, davaya neden olan olayın yaşandığı il olarak ilk sırada %35,7 ile İstanbul bulunmaktadır..

Sayıca az olmasından dolayı tabloda yer almayan bazı hak ihlali kararları bulunmaktadır. Bunlar P1/2 (Eğitim Hakkı), P1/3 (Serbest Seçim Hakkı), 7 (Cezaların Yasallığı), 14 (Ayrımcılık Yasağı) Bu davalara ilişkin sonuçlara bu paragrafta yer verilecektir. *P1/2 madde ihlaline* yönelik toplamda 4, *P1/3'e ilişkin* toplamda 12, *7. madde ilişkin* toplamda 10, *madde 14'e ilişkin* toplamda 2, ihlal kararı bulunmaktadır. Bu ihlal davaları bazı yıllarda bulunmakta olup, her yıla dağılmamıştır.

Tablo 5. Müracaat Tarihi- Karar Tarihi ve Hak İhlali Karşılaştırma Tablosu

Hak İhlalleri		SON KARAR TARİHİ															Top	
		95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	93		
6	Müracaat	89	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
		90	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
		91	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
		92	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

		94	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2
		95	0	0	0	0	1	0	7	0	0	1	2	0	0	0	11
		96	0	0	0	0	0	2	18	9	1	2	4	1	1	0	38
		97	0	0	0	0	0	1	0	1	2	3	4	1	0	0	12
		98	0	0	0	0	0	0	1	1	13	13	7	6	4	0	45
		99	0	0	0	0	0	0	0	0	25	25	23	13	9	2	97
		00	0	0	0	0	0	0	0	0	8	15	25	24	9	7	88
		01	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	23	29	5	63
		02	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	17	45	32	104
		03	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	28	28	59
		04	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	28	30
		05	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6
		06	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
	P1/1	Toplam Müracaat	1	1	1	1	2	3	27	11	49	59	82	88	126	109	560
		89		1	0	0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
		90		0	0	0		0	0	0	2	0	0	0	0	0	2
		92		0	1	1		0	122	17	0	0	0	0	0	0	141
		93		1	0	0		0	0	0	0	1	0	0	0	0	2
		94		0	0	0		0	0	0	0	2	0	0	0	0	2
		95		0	0	0		1	1	0	1	1	1	0	0	0	5
		96		0	0	0		0	1	5	1	0	0	1	0	0	8
		97		0	0	0		0	3	0	0	4	1	1	2	0	11
		98		0	0	0		0	1	0	0	6	6	5	1	0	19
		99		0	0	0		0	0	0	0	23	11	5	2	2	43
		00		0	0	0		0	0	0	0	1	4	7	9	0	21
		01		0	0	0		0	0	1	0	0	10	32	10	1	54
		02		0	0	0		0	0	0	0	1	21	17	17	9	65
		03		0	0	0		0	0	0	0	0	8	11	10	7	36
		04		0	0	0		0	0	0	0	0	0	0	2	8	10
		05		0	0	0		0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
	10	Toplam Müracaat	2	1	1		1	128	23	4	39	62	79	53	29		422
		92			0	0		0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
		93			1	1		1	0	0	0	0	0	0	0	0	3
		94			0	12		1	1	0	0	0	0	0	0	0	14
		95			0	0		2	3	1	2	0	0	0	0	1	9
		96			0	0		0	2	0	0	1	0	0	0	0	3
		97			0	0		0	0	1	2	3	1	0	0	1	8
		98			0	0		0	0	2	8	7	0	0	0	0	17
		99			0	0		0	0	0	4	12	8	4	0	0	28
		00			0	0		0	0	0	1	9	11	2	1	1	24
		01			0	0		0	0	0	0	2	8	3	5	0	18
		02			0	0		0	0	0	0	0	3	7	4	0	14
		03			0	0		0	0	0	0	0	1	6	4	0	11
		04			0	0		0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
		05			0	0		0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	14	Toplam Müracaat		1	13	4		6	5	17	34	32	23	17			152
		96								1							1
	34	Total Müracaat								1							1
		94						1				0			0		1
		99						0				2			0		2
		05						0				0			1		1
	8	Toplam Müracaat						1				2			1		4
		93		0	1					0	0		0	0	0		1
		94		1	1					1	0		0	0	0		3
		97		0	0					1	0		1	0	0		2
		98		0	0					0	0		1	0	0		1
		99		0	0					0	1		2	0	0		3
		00		0	0					0	0		1	0	1		2
		01		0	0					0	0		1	2	0		3
		02		0	0					0	0		2	2	3		7
		03		0	0					0	0		0	1	1		2
		04		0	0					0	0		0	0	4		4
	Toplam			1	2					2	1		8	5	9		28

sonuçlanma yılları olarak kayda geçmiştir.

Herhangi bir ihlalin olmadığına ilişkin kararın verildiği dava dosyalarına bakıldığında, bu davaların 6-7 yılda sonuçlandığı söylenebilir. *P1/2* (Eğitim Hakkı) ihlal kararının genele oranla az olduğu ve bu ihlal kararını içeren davaların 4-5 yılda sonuçlandığı; *P1/3* (Serbest Seçim Hakkı) ihlal kararını içeren davaların 3-4 yılda, 7. Maddeye (Cezaların Yasallığı) yönelik davaların 3-4 yılda sonuçlandığı, 8. Maddeye (Özel Hayatın ve Aile Hayatının Korunması) yönelik davaların ise 6-7 yılda sonuçlandığı görülmektedir.

Tablo 6. Müracaat Tarihi- Karar Tarihi ve Hak İhlali Karşılaştırma Tablosu

Hak İhlalleri	SON KARAR TARİHİ															Top
	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	93	
37 Müracaat	90				1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
	94				0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
	95				0	0	0	3	2	1	0	0	0	0	0	6
	96				0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	2
	97				0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	98				0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2
	99				0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	02				0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
	04				0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	4
Toplam					1	1	1	4	3	3	4	1	1	1	20	
5 Müracaat	90	1		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	92	0		0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	93	0		0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	94	0		1	1	0	0	2	0	2	0	0	0	0	0	6
	95	0		0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	2
	96	0		0	0	0	1	1	0	2	4	0	0	0	0	8
	97	0		0	0	0	0	1	1	3	3	2	0	0	0	10
	98	0		0	0	0	0	0	2	1	2	2	2	0	0	9
	99	0		0	0	0	0	0	1	0	3	10	4	1	0	19
	00	0		0	0	0	0	0	0	0	6	3	3	0	0	12
	01	0		0	0	0	0	0	0	0	5	10	5	2	0	22
	02	0		0	0	0	0	0	0	0	5	14	22	12	0	53
	03	0		0	0	0	0	0	0	0	1	1	5	5	0	12
	04	0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	12	0	15
05	0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	
06	0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	
Toplam	1		1	2		1	1	5	4	9	29	42	45	33	173	
2 Müracaat	90			0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	92			0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
	93			2	1	6	0	1	0	1	1	0	0	0	0	12
	94			1	2	1	4	1	1	1	1	0	0	0	0	12
	95			0	0	1	1	1	1	6	7	0	0	0	0	17
	96			0	0	0	0	1	0	3	4	1	0	0	0	9
	97			0	0	0	0	0	0	3	11	1	1	1	0	17
	98			0	0	0	0	0	0	0	2	3	3	1	0	9
	99			0	0	0	0	0	0	2	0	10	3	4	0	19
	00			0	0	0	0	0	0	0	0	4	3	3	0	10
	01			0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	2
	02			0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	5	0	7
	03			0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	3
	Toplam			3	3	8	5	4	2	16	26	22	12	18	0	119
3 Müracaat	91		1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	93		1	0	1	1	2	0	1	0	0	0	0	0	0	6
	94		0	1	1	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	4
	95		0	0	0	1	0	0	6	1	2	0	0	0	0	10
	96		0	0	0	2	0	1	0	4	0	0	1	0	0	8
	97		0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	1	0	0	4
	98		0	0	0	1	0	0	0	3	3	5	2	1	0	15
	99		0	0	0	0	0	0	0	0	4	8	2	1	0	15

	00	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3	4	1	11
	01	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	4	1	12
	02	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11	13	24
	03	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	4	14	19
	04	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	1	1	6
	06	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
	Toplam	2	1	2	5	3	1	7	8	19	25	30	33	136
13	Müracaat			1						0	0	0	0	1
	93			1						0	0	0	0	1
	96			0						0	5	0	0	5
	97			0						0	1	1	0	2
	98			0						2	1	0	0	3
	99			0						1	0	2	0	3
	00			0						0	0	1	0	1
	01			0						0	1	2	0	3
	02			0						0	2	1	2	5
	04			0						0	0	0	2	2
	Toplam			1						3	10	7	4	25
11	Müracaat			1	0		0	1		0	0	0	0	2
	92			1	0		0	1		0	0	0	0	2
	93			1	0		1	0		0	0	0	0	2
	94			0	1		1	0		0	0	0	0	2
	95			0	0		0	1		0	1	0	0	2
	97			0	0		0	0		1	1	0	1	3
	98			0	0		0	0		2	0	0	0	2
	99			0	0		0	0		1	1	1	0	3
	00			0	0		0	0		0	1	0	0	1
	01			0	0		0	0		0	2	1	0	3
	02			0	0		0	0		0	1	1	0	2
	03			0	0		0	0		0	0	1	0	1
	04			0	0		0	0		0	0	0	1	1
	Toplam			2	1		2	2		4	7	4	2	24
39	Müracaat		1		0	0	2	0	0	0	0	0	0	3
	93		1		0	0	2	0	0	0	0	0	0	3
	94		0		2	15	2	1	1	0	0	0	0	21
	95		0		1	9	10	8	1	0	0	0	0	29
	96		0		8	22	16	10	0	1	0	0	0	57
	97		0		1	8	15	13	2	1	1	0	0	42
	98		0		0	1	0	8	5	1	3	2	0	20
	99		0		0	0	0	1	1	1	1	1	0	5
	00		0		0	0	0	0	0	1	4	0	0	5
	01		0		0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	03		0		0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
	Toplam		1		12	55	45	41	10	6	9	3	2	185

5. Madde (Özgürlük ve Güvenlik Hakkı) ihlal kararının verildiği dava dosyaları incelendiğinde, bu davaların 4-5 yılda sonuçlandığı görülmektedir. Bu dosyaların müracaat tarihlerine bakıldığında ise; 2001(22) ve 2002(53) yıllarında olduğu; son karar tarihi olarak ise 2006(42) ve 2007(45) yılları arasında yoğunlaşmanın olduğu görülmektedir.

2. Madde (Yaşama Hakkı) ihlal kararının verildiği dava dosyaları incelendiğinde, bu davaların genel olarak sonuçlanma süresi 7-8 yıl arasında değişmektedir. Bu dosyaların müracaat tarihlerine bakıldığında; 1997(17) ve 1999(19) yılları arasında dağılım bulunurken, son karar tarihi açısından bakıldığında 2005(26) ve 2006(22) yıllarında yoğunlaşmanın bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. En fazla sonuçlanan dava sayısı ise 1997-2005 arasında olup, bu yıllar arasında toplam 11 dava dosyası bulunmaktadır.

3. Madde (İşkence Yasağı) ihlal kararının verildiği dava dosyalarında ise, 2002(24) ve 2003(19) yılları en fazla müracaatın olduğu dönem olarak tespit edilirken, son karar tarihi olarak ise 2007(30) ve 2008(33) yılları arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Davaların sonuçlanma sürelerinin ortalaması ise 6-7 yıldır.

13. Madde (Etkili Başvuru Hakkı) ihlal kararının verildiği dosyalar incelendiğinde bu davaların son karar tarihleri 2006(10) ve 2007(7) yılları arasında yoğunlaşırken, Sonuçlanma süresi ise olarak genel 5-6 yıl olarak saptanmıştır.

11. Madde (Dernek Kurma ve Toplantı Özgürlüğü) ihlal kararının verildiği dava dosyalarına bakıldığında, bu davaların 6-7 yıl sürdüğü ve açılan davaların son karar tarihi olarak 2006(7) yılında yoğunlaştığı görülmektedir.

5-SONUÇ

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde, İnsan hakları Komisyonu, İnsan Hakları Mahkemesi, ve Bakanlar Komitesi şeklinde var olan üçlü denetim mekanizması; 1 Kasım 1998 tarihinde yürürlüğe giren 11 No'lu protokolle, köklü bir değişikliğe uğramıştır. Buna göre; Komisyon ve mahkeme yerine tek ve hızlı işleyen bir Mahkeme getirilirken, Bakanlar Komitesinin ise, yargıyla ilgili görevi sonlandırılmıştır (Özdek, 2004,30). Bu tarih sonrasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşmenin tek ve en önemli karar organı haline gelirken (Ergül, 2004, 13), iş yükü de her geçen gün artmıştır. Avrupa Konseyi'ne üye olan 47 ülke bu Mahkeme'nin yargı yetkisini tanıırken, bu ülkelerden gelen başvuruların her yıl daha da arttığı gözlenmektedir. Söz konusu durumu sayılarla belirlemek gerekirse; 1981'de Komisyon önüne gelen başvuru sayısı 404 iken, 1997'de 4750 2018 başında ise bu sayı 56.250 olmuştur. Buradan yola çıkarak, AİHM 2017 Raporunda⁸ hakkında en çok başvuru yapılan ülkeler sırasıyla Romanya, Rusya, Türkiye ve Ukrayna olurken, aynı tarihte Mahkeme 1068 karar yayınlamıştır. Hakkında en fazla karar açıklanan ülke olarak Rusya (350), Türkiye (116), Ukrayna (87) ve Romanya (69) sayılabilir.

Türkiye hakkında açıklanan 116 kararın toplam 99'unda AİHS'nin en az bir maddesinin ihlal edildiğine karar verilirken, ihlal dağılımı ise şöyledir; 46 ihlal kararı Adil Yargılanma Hakkı (6. Madde) , 19 ihlal kararı Özgürlük ve Güvenlik Hakkı (5. Madde) , 16 ihlal kararı ise İfade Özgürlüğü (10. Madde) ile ilgilidir. 1993-2008 yılları arasında AİHM'de Türkiye davalarının sonuçları üzerinden 2473 dava dosyasının analiz edildiği bu çalışmada da benzer sonucun çıktığı ve 2473 dosyanın toplam % 31.6' sının 6. Madde ihlali ile ilgili olduğu tespit edilmiş olup, AİHM'nin yıllık raporlarında sayısal verilerin arkasındaki detaylar bu çalışma ile birlikte ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

- Aybay, Rona (2016). *İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ve Türkiye (1945-1948)*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Donnelly, Jack (1989). *Teoride ve Uygulamada Evrensel İnsan Hakları*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Durul, Ferzan (2018). *AİHM'de Türkiye: İfade Özgürlüğü Davalarının Antropolojik İncelemesi*. İstanbul: Libra Yayınları.
- Ergül, Ergin (2004). *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Uygulaması*. Ankara: Yargı Yayınları.
- Frowein, Jochen Ab (1992). İnsan Haklarının Çağdaş Yorumu. *Anayasa Yargısı Dergisi*, Cilt No: 9, s.111-115
- Gemalmaz, Semih (2001). *Ulusüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Gülmez, Mesut (2001). *İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*. Ankara: TODAİE.
- Kuçuradi, Ioanna (1997). *Yüzyılımızda İnsan Felsefesi, Ontolojik Esaslara*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Kuçuradi, Ioanna (2004). *Felsefe ve İnsan Hakları*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Özdek, Yasemin (2004). Avrupa İnsan Hakları Hukuku ve Türkiye, *TODAİE*, Yayın No: 321, s. 265 - 273
- Reisoğlu, Safa (2001). *Uluslararası Boyutlarıyla İnsan Hakları*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Uygun, Oktay (2000). *İnsan Hakları Kuramı*. Ankara: Yapı Kredi Yayınları.

⁸ echr.coe.int/Documents/Annual_report_2017_ENG.pdf